

นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทไทยในปัจจุบัน LARGE-SCALE AGRICULTURAL POLICY IN THE CURRENT THAI CONTEXT

ปัญญา อุดมประสงค์สุข*

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Panya Udomprasongsuk*

Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajabhat University

*Corresponding Author E-mail : panya.udomprasongsuk@gmail.com

(วันที่รับบทความ : พฤศจิกายน 26, 2568 ; วันที่แก้ไขบทความ : ธันวาคม 9, 2568 ; วันที่ตอบรับบทความ : ธันวาคม 11, 2568)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทของไทยในปัจจุบัน 2) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary research)

ผลการศึกษาพบว่า

1) นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่สามารถลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มปริมาณผลผลิตให้สูงขึ้นจากเดิมรวมถึงนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ทำให้สินค้าข้าว มีคุณภาพมาตรฐานสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

2) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ประกอบด้วย 1) การขาดองค์ความรู้ทางด้านเกษตรสมัยใหม่ทั้งเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 2) การบริหารจัดการทางการตลาดขาดการบูรณาการร่วมกัน 3) การขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการเกษตร และมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน

คำสำคัญ : นโยบาย, เกษตรนาแปลงใหญ่, บริบทไทย

Abstract

The purposes of this research were to 1) to analyze large-scale agricultural policy. 2) Problems and obstacles of developing large-scale agricultural. This research employed qualitative methods using documentary research.

The research found that :

1) Large-scale agricultural policy Can reduce production costs and increase the amount of output higher than before. Including the policy of large rice fields making rice products of standard quality able to compete in the world market.

2) Problems and obstacles in the implementation of the large-scale agricultural policy include: 1) lack of knowledge in modern agriculture, both farmers and government officials, 2) lack of integration in marketing management, 3) Lack of human resources with expertise in innovative agricultural technology and seed standards that are not of good quality and standard.

Keywords : Policy, Large-Scale Agricultural, Thai Context

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาคเกษตรกรรมของไทยเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างมาตั้งแต่สมัยอดีตราบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะสินค้าข้าว ซึ่งเป็นสินค้าเกษตรกรรมที่เป็นพืชเศรษฐกิจของไทยที่ต้องเผชิญกับปัญหาทางด้านผลผลิตที่ลดลง ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นผู้ส่งออกข้าวไปยังตลาดโลกเป็นอันดับ 3 ในปีพ.ศ. 2566 โดยประเทศอินเดีย เป็นประเทศที่ส่งออกข้าวเป็นอันดับ 1 ซึ่งมีปริมาณผลผลิตข้าวที่ส่งออกต่างประเทศ 9.27 ล้านตัน อันดับ 2 คือ ประเทศเวียดนาม มีปริมาณผลผลิตที่ส่งออกไปยังต่างประเทศ 3.62 ล้านตัน และอันดับ 3 คือ ไทยส่งออกข้าวไปยังต่างประเทศ 3,467,368 ตัน คิดเป็นมูลค่า 64,322 ล้านบาท (สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย, 2566) ซึ่งจากอดีตประเทศไทยเป็นประเทศที่ส่งออกผลผลิตข้าวไปยัง

ต่างประเทศเป็นลำดับที่ 1 โดยสาเหตุที่ทำให้ไทยสูญเสียส่วนแบ่งตลาดจนกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับที่ 3 สืบเนื่องมาจากปัจจัยในหลายด้านๆ ไม่ว่าจะเป็นปริมาณผลผลิตต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง ทำให้ข้าวไทยไม่สามารถแข่งขันทางด้านราคาในตลาดโลกได้อีก ทั้งชนิดพันธุ์ข้าวของไทยไม่ตรงกับความต้องการของตลาดโลก เนื่องจากพันธุ์ข้าวไทยเป็นพันธุ์ข้าวพื้นแข็ง ในขณะที่ตลาดโลกต้องการพันธุ์ข้าวพื้นนุ่ม (thaiPublica, 2021) การเน้นแข่งขันทางด้านราคาเพื่อการส่งออก ทำให้ผลิตผลสินค้าข้าวของไทยไม่ได้คุณภาพมาตรฐานส่งผลทำให้ภาคการผลิตของไทยอ่อนแอ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง อาทิ เวียดนาม และอินเดียแล้ว คุณภาพและปริมาณการผลิตข้าวไม่สามารถสู้ประเทศเหล่านี้ได้ ทำให้ความได้เปรียบของไทยลดลง ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเรื้อรังที่สะสมมานาน ส่งผลให้เกษตรกรไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงการที่เกษตรกรต้องกลายเป็นบุคคลที่มีหนี้สิน และขาดความเข้มแข็งทางด้านรายได้จนไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ จะต้องพึ่งพานโยบายงบประมาณจากทางภาครัฐช่วยเหลือตลอดมา อย่างไรก็ตาม นโยบายที่ผ่านมาของภาครัฐส่วนใหญ่แล้วจะแก้ปัญหาที่ปลายทาง ไม่ว่าจะเป็นนโยบายให้การช่วยเหลือสนับสนุนค่าปุ๋ยให้แก่เกษตรกร นโยบายประกันราคาสินค้า นโยบายจำนำข้าว นโยบายช่วยเหลือทางด้านราคา พืชผลทางภาคเกษตรกรรม ซึ่งโดยภาพรวมแล้วนโยบายเหล่านี้ ไม่สามารถแก้ปัญหาภาคเกษตรกรรมของไทยได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

อย่างไรก็ดีในสมัยรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (พ.ศ. 2559-2566) ได้มีนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ที่ภาครัฐนำมาแก้ปัญหาภาคเกษตรกรรมของไทย โดยมีวัตถุประสงค์ของนโยบาย คือ การเพิ่มปริมาณผลผลิตและการลดต้นทุนการผลิต เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มในการบริหารจัดการการผลิตผลทางการเกษตรจนนำไปสู่การสามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากทางภาครัฐมากนัก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) ซึ่งนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ เป็นนโยบายที่ภาครัฐต้องการช่วยเหลือและสนับสนุนเกษตรกร รวมถึงการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าภาคการเกษตร โดยการให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ 1) การลดต้นทุนการผลิต 2) การเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่ 3) การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด 4) การบริหารจัดการทางด้านตลาดสินค้าได้คุณภาพมาตรฐาน มีการประสานเครือข่ายเชื่อมโยงกัน 5) การบริหารจัดการร่วมกันโดยการรวมกลุ่มการผลิตและสร้างเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงและเกื้อกูลกัน ภายใต้การสนับสนุนของทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าของภาคเกษตรกรรมและเพิ่มรายได้ของเกษตรกรตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2567) โดยที่ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการดำเนินงานที่เน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่การทำเกษตรกรรมในบริเวณใกล้เคียงกัน และมีความพร้อมที่จะพัฒนาการผลิตและการตลาดร่วมกันตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อสร้างเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตรให้มีความมั่นคงและยั่งยืนได้ในอนาคต ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ คือ การรวมกลุ่มเกษตรกรในการบริหารจัดการผลผลิตร่วมกันเพื่อให้มีพลังอำนาจในการต่อรองราคาโดยที่สินค้าต้องมีคุณภาพมาตรฐาน สามารถแข่งขันทางด้านราคากับตลาดคู่แข่งทางการค้าหรือตลาดต่างประเทศได้อันจะส่งผลทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศให้เข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งนโยบายเกษตรแปลงใหญ่เป็นนโยบายทางด้านการเกษตรกรรมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการเกษตรที่เข้ามาแก้ปัญหาของเกษตรกรทางด้านคุณภาพของผลผลิต ปัญหาทางด้านการตลาดโดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญคือ การให้เกษตรกรเข้ามาบริหารจัดการร่วมกันในทุกขั้นตอนอันจะแสดงให้เห็นถึงศักยภาพความเข้มแข็งของเกษตรกรในการต่อรองราคาและคุณภาพสินค้าที่ได้มาตรฐาน เพื่อที่จะสามารถแข่งขันในตลาดทั้งในและต่างประเทศได้ ทั้งนี้เกษตรแปลงใหญ่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักคือ กรมส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานรับผิดชอบรอง ได้แก่ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตร และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) นอกจากนี้แล้วการขับเคลื่อนดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่นั้นจะมีทีมงาน 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ทีมผู้จัดการแปลง ส่วนที่ 2 ทีมสนับสนุนการดำเนินงานประกอบไปด้วย 1) ทีมลดต้นทุนการผลิต โดยมีสำนักงานการเกษตรจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลัก 2) ทีมบริหารจัดการ 3) ทีมการตลาด โดยมีสำนักงานการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่งหน่วยงานทั้ง 2 ส่วนนี้จะมีบูรณาการการทำงานร่วมกัน รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของภาครัฐกิจเอกชนและภาคประชาชนที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กรมส่งเสริมการเกษตรได้สนับสนุนการพัฒนาเกษตรแปลงใหญ่ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการลดต้นทุนการผลิต 2) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 3) ด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ 4) ด้านการตลาด และ 5) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีเป้าหมายการดำเนินงาน 60% ของพื้นที่การเกษตร (90 ล้านไร่) ทั่วประเทศมีการรวมตัวกันผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ประกอบด้วย 1) ข้าว พืชไร่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน พื้นที่ไม่น้อยกว่า 300 ไร่ และ

เกษตรกรไม่น้อยกว่า 30 ราย 2) ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอก ไม้ประดับ ปศุสัตว์ แมลงเศรษฐกิจ ประมง และพืชอื่นๆ พื้นที่ไม่น้อยกว่า 300 ไร่ หรือเกษตรกรไม่น้อยกว่า 30 โดยทางภาครัฐเน้นการสนับสนุนทางด้านการลดต้นทุนการผลิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพรวมถึงการพัฒนาทางด้านการตลาด ซึ่งจะเป็นการเชื่อมโยงศักยภาพของเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) รวมถึงการให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม เป็นกลุ่มเกษตรกรองค์กรวิสาหกิจชุมชนเพื่อทำให้เกิดความเข้มแข็ง ปัจจุบันมีโครงการแปลงใหญ่ทั่วประเทศ 9,961 แปลง ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559-2566 สร้างเม็ดเงินสู่ระบบเศรษฐกิจจากการลดต้นทุนการผลิตได้ 37,300.58 ล้านบาท และเพิ่มผลผลิตได้ 65,871.18 ล้านบาท รวม 103,171.76 ล้านบาท ผ่านมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและมาตรฐานอื่นๆ เกือบ 200,000 ราย และพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) 1,202 ราย โดยมีเกษตรกรเข้าร่วมทั้งสิ้น 540.668 ราย พื้นที่ 8,5361,775 ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2566)

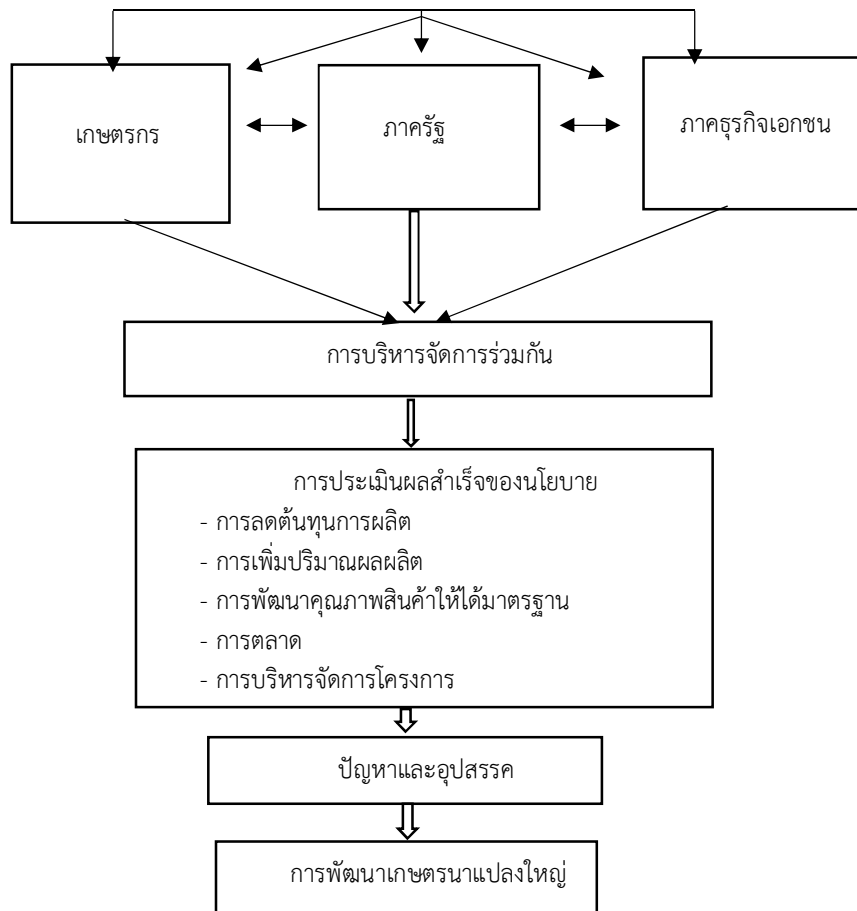
สำหรับนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นนโยบายที่รัฐสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรให้มีการรวมกลุ่มการผลิตข้าว และมีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับเกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งการยกระดับผลผลิตให้มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อเพิ่มศักยภาพเกษตรกรปลูกข้าวที่มีคุณภาพให้เหมาะสมกับระบบนิเวศและพื้นที่ของการปลูกข้าวตามชนิดพันธุ์ที่เหมาะสม โดยมีระบบการจัดการบริหารและการวางแผนการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน โดยมีหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนและภาคที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก โดยเกษตรนาแปลงใหญ่จะเน้นการนำเครื่องจักรเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมเข้ามาทดแทนการผลิตแบบดั้งเดิม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและลดต้นทุนการผลิต ซึ่งเป็นการยกระดับอาชีพเกษตรกรไทยให้มีความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืน ซึ่งการทำเกษตรแบบนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้ประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นการผลิต ไม่ว่าจะเป็นการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์จนถึงการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการตรวจวัด ทั้งเรื่องของธาตุอาหารในดินความเป็นกรดต่างปริมาณแสงสภาพดินความชื้นในดินการกำจัดวัชพืช ซึ่งเป็นศัตรูพืชต่างๆ ในนาข้าว มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีความแม่นยำในการเสริมปัจจัยด้านต่างๆ ให้ตรงกับความต้องการของพืชแต่ละชนิด จึงทำให้ช่วยลดต้นทุนในกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่การปลูกมาตามมาตรฐานการผลิตการควบคุมคุณภาพผลผลิต ทำให้ผลผลิตได้ราคาสูงกว่าการทำเกษตรแบบดั้งเดิมและที่สำคัญ คือเป็นการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตที่จะส่งผลทำให้การทำเกษตรกรรมเกิดความแม่นยำ เพราะจะต้องนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการตัดสินใจที่ต้องการในการบริหารจัดการการผลิตของเกษตรกร นอกจากนี้แล้วการผลิตที่มีการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตส่งผลให้ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมเกิดความสมดุล มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า ช่วยให้เกิดการเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตช่วยลดต้นทุนการผลิตผลผลิต มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การพัฒนาภาคเกษตรกรรมทำให้เกษตรกร มีความเข้มแข็งมั่นคงทางชีวิตและรายได้อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต โดยสถานการณ์ในปัจจุบันระบบส่งเสริมการเกษตรแบบนาแปลงใหญ่ มีการดำเนินการในพื้นที่ 59 จังหวัด และมีจำนวนนาแปลงใหญ่รวมทั้งสิ้น 4,194 แปลง จำนวนเกษตรกร 281,723 คน พื้นที่ 3,901,217.99 ไร่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567)

จากประเด็นปัญหาและความสำคัญดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทของไทยในปัจจุบันว่า ผลสำเร็จของนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใดในแต่ละด้าน ทั้งในด้าน 1) การลดต้นทุนการผลิต 2) การเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อพื้นที่ 3) การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาด 4) การบริหารจัดการทางด้านตลาดสินค้าได้คุณภาพมาตรฐาน มีเครือข่ายเชื่อมโยง 5) การบริหารจัดการโครงการรวมถึงปัญหาและอุปสรรคของนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ที่จะส่งผลทำให้ นโยบายไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทของไทยในปัจจุบัน
2. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร และสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้าว งานวิจัยเกี่ยวกับเขตรณาแปลงใหญ่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ เอกสารข้อมูลประชากรเขตรณาแปลงใหญ่ในพื้นที่ 59 จังหวัดที่รวมกลุ่มกันทำเขตรณาแปลงใหญ่

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เอกสารข้อมูลกลุ่มประชากรเขตรณาแปลงใหญ่ที่ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยลักษณะของกลุ่มเกษตรกรที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเป็นตัวแทนของกลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ในแต่ละภาคประกอบด้วย ภาคอีสาน ได้แก่ 1) ข้อมูลกลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ 2) กลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) กลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดนครพนม ภาคกลาง ได้แก่ 1) ข้อมูลกลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) กลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดชัยนาท ภาคเหนือ ได้แก่ 1) ข้อมูลกลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) กลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดนครสวรรค์ และภาคใต้ ได้แก่ 1) ข้อมูลกลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดสงขลา 2) ข้อมูลกลุ่มเขตรณาแปลงใหญ่ จังหวัดพัทลุง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารประเภทงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเขตรณาแปลงใหญ่นี้

1. เอกสารชั้นต้น (Primary source) ได้แก่ หนังสือ เอกสารนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่
2. เอกสารชั้นรอง (Secondary source data) ประกอบไปด้วย เอกสารสื่อต่างๆ งานเขียนและงานวิทยานิพนธ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรนาแปลงใหญ่ รวมทั้งบทความ หนังสือ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ และเอกสารของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเป็นการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยเป็นการตรวจสอบและเปรียบเทียบความสอดคล้องของข้อมูลจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือถูกต้อง ตรงกันซึ่งข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมจากหนังสือ เอกสารของหน่วยงานภาครัฐ บทความจากสื่อสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกประเทศ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวกับเกษตรนาแปลงใหญ่ทั้งหมดมาแยกแยะ เป็นหมวดหมู่เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยเสร็จแล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแปลความหมาย เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยและตอบคำถามการวิจัยในลำดับถัดไป

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทของไทยในปัจจุบัน

นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ในปัจจุบันมุ่งพัฒนาส่งเสริมเกษตรกรรายย่อย ให้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตซึ่งจะทำให้มีอำนาจในการต่อรอง รวมถึงการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นกว่าเดิม และสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ด้วยการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการด้านการตลาด มีการเชื่อมโยงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทางด้านการผลิต การบริหารและการตลาดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในระบบการผลิต และการบริหารจัดการ แต่อย่างไรก็ตามนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ในปัจจุบัน ถือได้ว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเท่าที่ควร ซึ่งผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านการลดต้นทุนการผลิต

ตารางที่ 1 ต้นทุนการผลิตข้าว (บาท/ไร่)

รายการ	ปี พ.ศ. 2565	ปี พ.ศ. 2566	ปี พ.ศ. 2567
ข้าวนาปี	4,487.33	4,294.71	4,710
ข้าวนาปรัง	5,432.05	5,603.18	5,710

ที่มา: (กลุ่มส่งเสริมระบบการผลิตข้าว กระทรวงพาณิชย์, 2567, ThaiPublica, 2021)

ตารางที่ 2 ต้นทุนการผลิตข้าวก่อน และหลังการเข้าร่วมนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ในแต่ละภาค (บาท/ไร่)

กลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่	ปี พ.ศ. 2567	
	เกษตรนาแปลงใหญ่ (บาท/ไร่)	
	ก่อน	หลัง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3,999.89	3,134.22
ภาคกลาง	4,823.25	3,866.67
ภาคใต้	4,457.50	3,300
ภาคเหนือ	4,065.33	3,090.67

ที่มา: (กรมการข้าว, 2567, กมลรัตน์ ถิระพงษ์, 2560)

จากนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ที่รัฐบาลนำมาสนับสนุนส่งเสริมเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรที่ทำนาข้าวได้ลดค่าใช้จ่ายในการเพาะปลูกข้าวในแต่ละรอบปี ซึ่งต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร โดยเฉลี่ยข้าวนาปี ค่าใช้จ่ายต่อไร่ ปี พ.ศ. 2567 อยู่ที่ 4,710 บาท และค่าเฉลี่ยข้าวนาปรังอยู่ที่ 5,710 บาท โดยจะเห็นว่า การผลิตข้าวนาปรังจะใช้ต้นทุนในการผลิตมากกว่าการผลิตข้าวนาปี คิดเป็นร้อยละ 17.51 (จากการคำนวณ) แสดงให้เห็นว่า ในการผลิตข้าวนาปรัง ซึ่งเป็นการ

ผลิตข้าวนอกฤดูการผลิต ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น 17.51% ของการผลิตข้าวนาปี แต่หลังจากที่เกษตรกรได้เข้าร่วมการสนับสนุนจากภาครัฐตามนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ ต้นทุนการผลิตต่อไร่ของเกษตรกร ได้ลดลงตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลให้รวมกลุ่มการผลิต โดยจากการคำนวณในตารางที่ 2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต้นทุนในการผลิตลดลงคิดเป็นร้อยละ 21.64 ภาคกลาง ต้นทุนในการผลิตลดลงคิดเป็นร้อยละ 19.83 ภาคใต้ ต้นทุนในการผลิตลดลงคิดเป็นร้อยละ 25.97 และภาคเหนือ ต้นทุนในการผลิตลดลงคิดเป็นร้อยละ 23.97 ซึ่งจะเห็นว่า ภาคใต้ มีต้นทุนในการผลิตข้าวลดลงมากที่สุดคือ ลดลงร้อยละ 25.97 และภาคกลาง มีต้นทุนในการเพาะปลูกข้าวลดลงน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 19.83 และโดยภาพรวมต้นทุนการผลิตของทั้ง 4 ภาค โดยภาพรวมของต้นทุนเฉลี่ยจะลดลงประมาณร้อยละ 22.85 (จากการคำนวณ)

1.2 ด้านการเพิ่มปริมาณผลผลิต

ตารางที่ 3 ปริมาณผลผลิตข้าว (ก.ก./ไร่)

รายการ	จำนวนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ (ก.ก./ไร่)	
	ปีพ.ศ. 2566	ปีพ.ศ. 2567
ข้าวนาปี	431	435
ข้าวนาปรัง	652	643
ผลผลิตเฉลี่ย	541.50	539

ที่มา: (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567)

ตารางที่ 4 ผลผลิตข้าวก่อน และหลังการเข้าร่วมนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ในแต่ละภาค (ก.ก./ไร่)

กลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่	ปี พ.ศ. 2567	
	เกษตรนาแปลงใหญ่ (บาท/ไร่)	
	ก่อน	หลัง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	363	384.54
ภาคกลาง	604	812
ภาคใต้	471	513
ภาคเหนือ	567	588

ที่มา: (สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, 2567, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด, 2567)

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่า ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่โดยภาพรวมในปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) อยู่ที่ร้อยละ 539 กิโลกรัม โดยลดลงจากปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2566) ที่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 541.50 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 0.46 ซึ่งสาเหตุหลักอาจเกิดจากปัญหาในเรื่องของสภาพภูมิอากาศ และปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอในการทำเกษตรกรรม โดยในปีพ.ศ. 2566 สภาพภูมิอากาศเข้าสู่ภาวะเอลนีโญ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2566 ถึง เมษายน 2567 ทำให้ฝนเกิดการทิ้งช่วงปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรม และในบางพื้นที่ประสบปัญหาโรคขอบใบแห้ง ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตไม่ดี เมล็ดข้าวไม่สมบูรณ์ (สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) แต่อย่างไรก็ดี เมื่อมองภาพรวมผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่ในแต่ละภาคของไทย (จากตารางที่ 4) กลับพบว่า ผลผลิตเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.93 ภาคกลาง ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 34.43 ภาคใต้ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 8.90 และภาคเหนือผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.70 จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า กลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่มีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นโดยเมื่อเปรียบเทียบกับรายภาค จะเห็นได้ว่า ภาคกลางผลผลิตต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่จะเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ร้อยละ 34.43 และภาคเหนือจะมีผลผลิตต่อไร่ของกลุ่มเกษตรนาแปลงใหญ่เพิ่มน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 3.70

1.3 ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน

การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสินค้าข้าวเป็นการพัฒนาระบบการผลิตข้าวแบบครบวงจร โดยอาศัยนวัตกรรม เทคโนโลยีในระบบการผลิตเพื่อให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานตามความต้องการของตลาด รวมทั้งการเชื่อมโยงเครือข่าย และการสร้างทางเลือกในการเพิ่มรายได้ โดยมีตลาดเป็นตัวกำหนดการผลิตโดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จของระบบการผลิตตามมาตรฐานเป็นจำนวนพื้นที่เกษตรนาแปลงใหญ่ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP (Good Agriculture Practice) ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า จำนวนเกษตรนาแปลงใหญ่ที่ได้มาตรฐาน GAP แสดงตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5 การยกระดับเกษตรแปลงใหญ่ตามมาตรฐาน GAP (Good Agriculture Practice)

รายการ	จำนวนแปลงใหญ่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,494
ภาคกลาง	590
ภาคใต้	485
ภาคเหนือ	1,048
รวม	3,617

ที่มา: (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567)

จากข้อมูลจำนวนเกษตรแปลงใหญ่ทั้งหมด 4,194 แปลง มีจำนวนเกษตรแปลงใหญ่ที่ได้รับการยกระดับตามมาตรฐาน GAP (Good Agriculture Practice) จำนวน 3,617 แปลง คิดเป็นร้อยละ 86.24 แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของสินค้าข้าวไทยที่ได้มาตรฐานการรับรองสูงขึ้น

1.4 การบริหารจัดการทางการตลาด

การบริหารจัดการทางการตลาด เป็นการให้ความรู้ด้านการตลาดสินค้าข้าวโดยสินค้าต้องมีคุณภาพมาตรฐาน มีเครือข่ายเชื่อมโยง เช่น การเชื่อมโยงผู้ซื้อและผู้ขาย การเจรจาจัดทำแผนการตลาดเพื่อนำไปสู่การผลิต การแปรรูป การเพิ่มมูลค่าสินค้า การปรับปรุงคุณภาพผลผลิต รวมทั้งการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผ่านระบบสารสนเทศ จากการศึกษาพบว่า ผลลัพธ์จากการดำเนินนโยบายนาแปลงใหญ่ทำให้สินค้าข้าวมีคุณภาพมาตรฐานสูงขึ้นจากเดิมร้อยละ 86.24 (จากตารางที่ 5) รวมถึงการมีต้นทุนในการผลิตลดลง (ดูตารางที่ 2) และปริมาณผลผลิตเพิ่มสูงขึ้น (ดูตารางที่ 4) นอกจากนี้แล้วนโยบายนาแปลงใหญ่ยังสนับสนุนเครื่องมือทางการเกษตร งบประมาณและองค์ความรู้ มีการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยสนับสนุนจำนวน 3 ปี โดยปีที่ 1 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 20% ของพื้นที่ ส่วนปีที่ 2 และปีที่ 3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 10% ของพื้นที่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดมุกดาหาร, 2567) รวมถึงการส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และเก็บตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกแปลงเพื่อวิเคราะห์คุณภาพ ความงอก ความชื้นก่อนนำไปจำหน่าย เพื่อให้เกษตรกรได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้มาตรฐาน ซึ่งผลลัพธ์หลังจากที่เกษตรกรรวมตัวกันเป็นกลุ่ม “นาแปลงใหญ่” ทำให้การจัดการคุณภาพผลผลิตดีขึ้น มีการตรวจรับรองได้ตามมาตรฐานทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งยังทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มจากการแปรรูปสินค้า ซึ่งเป็นการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่

1.5 การบริหารจัดการโครงการ

การบริหารจัดการโครงการตามนโยบายนาแปลงใหญ่เป็นการบริหารจัดการโครงการนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร โดยที่ภาครัฐจะเข้ามาส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มผลผลิตให้ได้ปริมาณผลผลิตสูงขึ้นจากเดิม รวมทั้งการมีมาตรฐานและคุณภาพสินค้าข้าว ส่งเสริมการพัฒนาเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยี นวัตกรรมการผลิตข้าวที่ประณีตและเหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการโครงการนโยบายนาแปลงใหญ่ มีการบริหารจัดการด้านการลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มปริมาณผลผลิต โดยการลดต้นทุนการผลิตจะใช้เมล็ดพันธุ์ที่มีอัตราการงอกสูง การปรับปรุงดิน การกำจัดวัชพืช ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถลดค่าใช้จ่ายให้ต้นทุนการผลิตลดลงได้ ส่วนการเพิ่มปริมาณผลผลิตจะเป็นการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการผลิต อาทิ เครื่องจักรกลทางการเกษตร (Motor Pool) การใช้โดรนเพื่อระบุตำแหน่งพื้นที่เพาะปลูก และตรวจสอบสภาพพื้นที่รวมถึงการถ่ายภาพทางอากาศนำไปสู่การเป็น “เกษตรอัจฉริยะ” (Smart Farm) ซึ่งเป็นลักษณะของการทำเกษตรกรรมยุคใหม่ “สมาร์ทฟาร์มมิ่ง” (Smart Farming) นอกจากนี้แล้วการบริหารจัดการโครงการยังรวมถึงการบริหารจัดการด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านเกษตรกรรมให้แก่เกษตรกร โดยการแปรรูปสินค้าเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าข้าว โดยกรมการข้าวมีโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านต่างๆ มากมาย อาทิ โครงการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวโครงการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเหล่านี้ เป็นต้น

2. ปัญหาและอุปสรรคโครงการนโยบายเกษตรแปลงใหญ่

2.1 การขาดองค์ความรู้ทางด้านเกษตรสมัยใหม่ทั้งเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

เนื่องจากการเกษตรสมัยใหม่มีเทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาช่วยทางการผลิตทำให้ชาดผู้เชี่ยวชาญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร เนื่องจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐยังมีความรู้ความสามารถไม่มากพอที่จะขับเคลื่อน

ผลักดันนโยบายนาแปลงใหญ่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามเป้าประสงค์ของนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ รวมทั้ง การที่เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในมาตรฐานของสินค้า ทำให้สินค้าไม่เป็นไปตามมาตรฐานของตลาด ซึ่งนาแปลงใหญ่ ส่วนมากแล้วยังไม่มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรเข้าไปช่วยในการดำเนินงาน

2. การบริหารจัดการทางด้านการตลาดขาดการบูรณาการร่วมกัน

การบริหารจัดการทางด้านการตลาดขาดความเชื่อมโยงบูรณาการทั้ง 3 ภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชนที่เป็น โรงสีข้าว ผู้ส่งออก และเกษตรกร โดยหน่วยงานของภาครัฐต่างทำหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะ ในส่วนภาระหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย ขาดการบริหารจัดการด้านการตลาดแบบครบวงจร หน่วยงานภาครัฐทำงานแยกส่วน โดยกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ดูแลในเรื่องการผลิตข้าว กระทรวงอุตสาหกรรมรับหน้าที่ดูแลการแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า กระทรวง พาณิชย์ดูแล ในเรื่องการส่งออกสินค้าข้าว การทำงานแยกส่วนส่งผลทำให้การบริหารจัดการขาดความสัมพันธสอดคล้องกัน จึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาทางด้านการตลาดข้าวไทยอย่างเป็นระบบได้ การบริหารจัดการด้านการตลาดข้าวไทยขาด ประสิทธิภาพ ไม่สามารถแข่งขันทางด้านการตลาดกับประเทศคู่แข่งทางการค้าได้

3. ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรบุคคลและมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ที่ไม่ได้คุณภาพ มาตรฐาน

ปัญหาทางด้านทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนาแปลงใหญ่ ทั้งเจ้าหน้าที่ ภาครัฐและเกษตรกรที่ขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมทางด้านการเกษตร การใช้เครื่องจักรกล ทางทางการเกษตรปัญหามาตรฐานเมล็ดพันธุ์ทางการเกษตรที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทของไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยนำประเด็นที่น่าสนใจมา อภิปรายผลได้ดังนี้

1. นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่กับบริบทของไทยในปัจจุบัน

นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นนโยบายทางด้านการทำเกษตรกรรมเกิดขึ้นในสมัยของนายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่ต้องการแก้ปัญหาทางด้านการเกษตรกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตต่อ ไร่ให้สูงขึ้นจากเดิม โดยนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นนโยบายที่ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มกัน ผลิตข้าว และส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการร่วมกัน รวมทั้งการยกระดับผลผลิตให้มีคุณภาพมาตรฐานเพื่อสามารถแข่งขัน ทางการตลาดกับประเทศคู่แข่งทางการค้าได้ โดยผลจากการวิจัยพบว่า นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่สามารถลดต้นทุน ทางการผลิตและเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ได้ตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภรภัทร บัวพันธ์ และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าว ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา ปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ ซึ่งผลการศึกษพบว่า โดยภาพรวมแล้วนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่สามารถลด ต้นทุนการผลิตและเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ได้จริง

2. ปัญหาและอุปสรรคโครงการนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่

นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ปัญหาสำคัญคือ เกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้ความสามารถและความ เข้าใจแนวคิดของการทำเกษตรแปลงใหญ่ รวมทั้งการขาดองค์ความรู้ในการทำเกษตรสมัยใหม่ ที่ต้องใช้เทคโนโลยีในการ ผลิต อีกทั้งเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐยังขาดความรู้เชิงลึกด้านการจัดการเกษตรสมัยใหม่ นอกจากนี้แล้วปัญหาและ อุปสรรคที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เกษตรกรในหลายพื้นที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่ได้มาตรฐาน เนื่องมาจากการขาดแหล่งผลิต เมล็ดพันธุ์ที่ได้คุณภาพมาตรฐาน อีกทั้งต้นทุนในการใช้เมล็ดพันธุ์สูง ส่งผลให้เกษตรกรเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่คัดเองและ ไม่ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลรัตน์ ธีระพงษ์ (2560) ศึกษาเรื่อง นโยบายเกษตรแปลง ใหญ่กับบริบทของภาคเกษตรไทยในปัจจุบัน พบว่า ควรมีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมและควรมี การพัฒนาส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนพร นามมนตรี (2564) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนนโยบายนาแปลงใหญ่ พบว่า นโยบายนาแปลงใหญ่มีปัญหาและ อุปสรรคในเรื่องการบริหารจัดการและการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ ปัญหาการบริหารจัดการทางด้านการตลาดขาด การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐเอกชนและเกษตรกร รวมทั้งการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ทางด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ทางการเกษตรกรรม และที่สำคัญมีการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ไม่ได้มาตรฐาน

อย่างไรก็ดีจากการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของนโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่ มุ่งเน้นพัฒนาเชิงโครงสร้าง มากกว่าการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งระบบทำให้นโยบายขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น

การขับเคลื่อนนโยบายควรให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในระดับพื้นที่ พัฒนาศูนย์เมล็ดพันธุ์ของชุมชน รวมทั้งวางระบบการบริหารจัดการอย่างบูรณาการ เพื่อให้นโยบายเกษตรนาแปลงใหญ่สามารถบรรลุเป้าหมายในการเพิ่มรายได้ ลดต้นทุนและสามารถสร้างความยั่งยืนให้ภาคเกษตรได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรมีการตั้งหน่วยงานกลางเพื่อเชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคธุรกิจเอกชน และหน่วยงานภาคประชาชนคือเกษตรกรเพื่อจะทำการทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 ควรมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรมีการพัฒนา และยกระดับคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐาน ความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สินค้าเป็นที่ต้องการของตลาดโลก

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ควรพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ในการใช้เครื่องมือนวัตกรรมทางการเกษตรและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาบุคลากรของภาครัฐและเกษตรกร ให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญอันจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานทำให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นรวมทั้งต้นทุนในการผลิตข้าวลดลง

2.2 ควรพัฒนาส่งเสริมการบริหารจัดการทางด้านการตลาดให้มีความเชื่อมโยงบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงกระบวนการบริหารจัดการทางด้านการตลาด เพื่อส่งออกข้าวอันจะส่งผลทำให้การบริหารจัดการทุกขั้นตอนในการผลิตข้าวเกิดความยั่งยืนสินค้าข้าวได้คุณภาพมาตรฐานการส่งออกและสามารถแข่งขันในตลาดได้

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการตลาดสินค้าข้าวไทยเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ

3.2 ศึกษาการสร้างคามเข้มแข็งทางภาคการเกษตรของสินค้าข้าวด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). **โครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่และเชื่อมโยงตลาด.**

กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กมลรัตน์ ถิระพงษ์. (2560). นโยบายเกษตรแปลงใหญ่กับบริบทของภาคเกษตรไทยในปัจจุบัน. ใน **รายงานการประชุม**

วิชาการระดับชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์ “อนาคตเศรษฐกิจไทยในปี 61 รอดหรือซบเซา.

13 ธันวาคม 2560 (หน้า 49-64). กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กรมการข้าว. (2557). **โครงการส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่.** กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). **กรมส่งเสริมการเกษตรเผยผลสำเร็จ 9,961 แปลงใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จสร้างเม็ดเงินกว่า103,171 ล้านบาท.** [Online]. Available: <https://www.doae.go.th>. [2567, ตุลาคม 25].

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). **ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่.** [Online]. Available:

<https://co-farm.doae.go.th/graph/Dashboard1dsb.php>. [2567, พฤศจิกายน 24].

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). **โครงการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าเกษตรกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ**

สินค้าเกษตรสู่มาตรฐานGAPเกษตรแปลงใหญ่. [Online]. Available:

http://www.agriman.doae.go.th/home/agriman62/67_Website Project/67_01GAP.pdf.

[2567, ตุลาคม 25].

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2567). **รายงานสถานการณ์ด้านข้าว รายสัปดาห์ วันที่ 16 กันยายน 2567.**

[Online]. Available: <https://files.ricethailand.go.th>. [2567, พฤศจิกายน 30]

กลุ่มส่งเสริมระบบการผลิตข้าว กระทรวงพาณิชย์. (2567). **ข้าว.** [Online]. Available: <https://agri.dit>.

dit.go.th/file/doc/74b-FS-%E0%B8%AA%E0%B8%9B-5-%E0%B8%A1.%E0%B8%84.67.pdf.

[2567, พฤศจิกายน 30].

- ภรภัทร บัวพันธ์ และคณะ. (2560). การนำนโยบายโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ประเภทนาข้าว ในจังหวัดฉะเชิงเทราปีงบประมาณ 2559 ไปปฏิบัติ. **วารสารวิจัยและพัฒนาโดยองค์กรในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 13 (3), 86-98.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2567). ระบบสนับสนุนการตัดสินใจสำหรับระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ DSS for the Large Agricultural Land Plot of farmers : Napangyai. [Online]. Available: <https://home.mju.ac.th/history.aspx>. [2567, พฤศจิกายน 24].
- รัตนพร นามมนตรี. (2564). แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนนโยบายนาแปลงใหญ่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย. (2566). 'ข้าวส่งออกไทย' อยู่จุดไหนในตลาดโลก ในยุคที่ 'อินเดีย-เวียดนาม' ยังแกร่ง. [Online]. Available <https://www.bangkokbiznews.com/business/1080192>. [2567, พฤศจิกายน 26].
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดมุกดาหาร. (2567). “นาแปลงใหญ่ข้าว” ส่งเสริม ผลักดัน ชาวนาทุกมิติ “ข้าวอินทรีย์ คนอินทรีย์” สร้างรายได้ยั่งยืน. [Online]. Available: https://www.opsmoac.go.th/mukdahan-local_wisdom-preview-461391791880. [2567, พฤศจิกายน 25].
- สำนักเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). ข้าวนาปี: เนื้อที่เพาะปลูก ผลผลิตต่อไร่. [Online]. Available: <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/major%20rice%2066.pdf>. [2567, ธันวาคม 17].
- สำนักเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). สถานการณ์การผลิตและการตลาดรายสัปดาห์ 29 กรกฎาคม-4 สิงหาคม 2567. [Online]. Available <https://www.oae.go.th>. [2567, ธันวาคม 17].
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด. (2567). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัด สีนค้ำเด่น.ต้น. [Online]. Available: <https://www.opsmoac.go.th/sisaket-dwl-files-461091791195>. [2567, ธันวาคม 18].
- ThaiPublica. (2021). ส่งออกข้าวไทยจะรอดได้ต้องแก้ให้ตรงจุด. [Online]. Available: <https://thaipublica.org/2021/02/thai-rice-export-how-to-compete/>. [2567, ธันวาคม 17].